

Napsali Miloslav Hýsek a Paul/Pavel Eisner

(E*forum, 13. 07. 2022)

Počátkem roku 1927 mohli čtenáři několika pražských deníků zaznamenat krátkou literární rozepři, která měla počátek ve dvojici komentářů rozvíjejících podnět čerstvých překladatelských počinů Rudolfa Fuchse – bezručovského svazku *Lieder eines schlesischen Bergmannes* (München, Kurt Wolff Verlag, 1926) a antologie *Ein Erntekranz aus hundert Jahren tschechischer Dichtung* (tamtéž, 1926). Nejprve – ještě před koncem roku 1926 – slovo k nim v Národních listech publikoval Miloslav Hýsek, následně nad nimi uvažoval v Prager Presse Paul Eisner. M. Hýsek poté (opět v Národních listech) Eisnerův text identifikoval jako polemickou reakci na svůj komentář (byť Eisner nebyl nijak explicitně adresný) a sám v tomto duchu navázal. Další part Eisner přenesl do deníku českojazyčného – Tribuny (o motivaci tohoto kroku lze spekulovat: snad Eisner nechtěl k polemice zneužívat stránky periodika, jež přece jen mělo i určité vnější, reprezentativní pověření), načež Hýsek výměnu uzavřel svou třetí replikou – znovu v Národních listech. Příznačně přitom aktéři nedošli přílišného srozumění, a to především v zásadní věci – v otázce vztahu mezi překladatelskými počiny a postavením překladatelů vzešlých z pražského německo-židovského prostředí (od Friedricha Adlera k Eisnerově generaci; Eisner tu plédoval pro kritérium básnické kvality překladu) a počiny staršími či paralelními, spojenými s jinými východisky a podmínkami. Se zřetelem k těmto starším výkonům (řeč se točila zejména kolem Josefa Wenziga) Hýsek vyzdvihl osobitou obětavost, a tedy morální základ překladatelské práce. Zjednodušeně řečeno: dějiny se oběma formovaly pod tlakem odlišných kritérií, Eisnerova pozice v rozepři zároveň byla vícenásobně ožehavá: šlo i o jeho podíl na nejaktuálnějším rozhodování o tom, co je hodno další prostředkující práce (tam míří Hýskova slova o „Prager Presse, jež přináší překlady z češtiny a sleduje umělecký náš život /v literatuře dosti jednostranně/“). Aby bylo možné podrobněji nahlédnout konkrétní odvíjení Hýskovy, resp. Eisnerovy argumentace, pětici textů – ve dvou částech – uveřejňujeme.

mt

I

Miloslav Hýsek: [Básnické překlady z češtiny do němčiny]

Národní listy 66, 1926, č. 350, 22. 12., s. 4, podepsáno vh.

Básnické překlady z češtiny do němčiny budou mítí pomalu stoletou tradici: první antologie z novočeské poezie *Blüten neuböhmischer Poesie* vyšla v Praze r. 1833

a jejímu autoru, jenž v ní spojil vkusný výbor Kollárových sonetů s překladem Čelakovského *Ohlasu písní ruských*, tehdy 26letému Josefu Wenzigovi, synu německého důstojníka a tehdy ještě německému básníku, patří zásluha, že první celou knížkou počal se snahami mladé české literatury seznamovati Němce. Wenzig našel hned následovníky mezi nejmladším pokolením. ale tyto překlady hlavně Sabinovy a Kapperovy vycházely jen časopisecky, a tak až do let sedmdesátých to byl zase sám Wenzig, již dříve před zmíněnou sbírkou vydavší německý svazec slovanských písní, vybraných z Čelakovského, který knižními výběry pokračoval v záslužném svém tlumočnickém díle. Wenzig ovšem zájmově utkvěl na básnících svého mládí; výborného pokračovatele našel na konci let padesátých v Němci Alfredu Waldauovi, překladateli staročeské poezie milostné, novověkých samouků, písní Hankových a poezie Máchovy, jenž připravoval antologii z básní svých českých vrstevníků, generace Nerudovy, která by jistě byla splnila své poslání, kdyby bylo došlo k jejímu vydání. Od let osmdesátých pozornost věnovaná české literatuře vzrůstá i mezi Němci, ale největších zásluh právě o novou poezii si získal vídeňský chirurg prof. Albert svými obsáhlými antologiemi, jež i překladatelsky byly z velké části vlastním jeho dílem. Na této cestě bylo pokračováno za války a bylo sympatické, že se propagace naší poezie mezi svými krajany chopili mladší pražští Němci; vydání obou pěkných německých výborů *Jüngste českische Lyrik* a *Čechische Anthologie* spadá právě do nejtěžších let válečných – tehdy po překladech z Vrchlického, Čecha, Machara a Březiny už bylo ovšem známo, že moderní česká poezie má zjevy úrovně evropské. Na tuto tradici tedy navazuje Rudolf Fuchs, jenž již také za války vydal cenný výbor z Bezruče a účastnil se překlady první z uvedených antologií, vydávaje nyní krásně vypravené a básnicky velmi hodnotné nové dva výběry v mnichovském předním nakladatelství Kurta Wolffa: je to jednak nový doplněk k Bezručovi pod názvem *Lieder eines schlesischen Bergmannes*. obsahující 25 čísel (stran 65) a jednak antologie *Ein Erntekranz aus hundert Jahren tschechischer Dichtung* (stran 120), v níž je zastoupeno 17 básníků od Čelakovského a Erbena až po Wolkeru. Ze starších básníků je zde jen několik jmen: Čelakovský, Erben a nejhojněji zastoupený Neruda; Vrchlický, Němcům dávno známý, má zde asi z tohoto důvodu jen tři básně; těžiště antologie je v poezii posledního třicetiletí, počínaje Sovou, Březinou a Bezručem, přičemž Machar jest neprávem opomenut. Jména ostatní: Hlaváček, Neumann, Toman, Šrámek, Theer, Fischer, Kříčka, Durych, Hora a Wolker, mladou a nejmladší poezii reprezentují velmi dobře, přičemž ovšem volbu ukázek určoval nejednou subjektivní názor a vkus překladatelův. Česká poezie má ve Fuchsovi (a P. Eisnerovi) přátele a znalce velmi opravdové; a Fuchs překládá velmi dobře, zachycuje vždy základní tóninu a osobitou atmosféru svých básníků. Vidíme to na překladech z Bezruče stejně jako na překladech z Březiny, Theera a Kříčky. K poznání našeho básnictví v cizině přispěl tak Fuchs velmi podstatně.

Paul Eisner: Naši předchůdci, české básnictví a Němci atd.

Prager Presse 7, 1927, č. 1, 1. 1., příloha *Dichtung und Welt*, č. 1, s. 1

Obě německé antologie české poezie vydané Rudolfem Fuchsem zavdaly publicistický podnět k vytýčení dějinné hranice v oblasti dosavadních překladů české poezie do

německého jazyka. Zdá se nám, že si přednesené vývody žádají několika revidujících závěrů.

Za duchovní otce dnešních překladatelů byli označeni nějací Josef Wenzig, Alfred Waldau, nu konečně i profesor Eduard Albert, jejichž překladatelské počiny byly velmi chváleny. Musíme na to říci: mezi nimi a dnešními překladateli existuje zcela jiná filiace než prezentovaný mechanický vztah čistě časové následnosti. Wenzig, takový český Johann Nepomuk Vogl, byl k německým veršům, které psal, přibližně stejně způsobilý jako k těm českým, které psal rovněž. Alfred Waldau byl s to pouze sám sobě a svým českým krajanům namluvit, že při jeho veršotepeckém přebásnění vzniká něco, co bychom mohli označit za německé verše. Jeho němečtí soudci byli již za Waldauova života jiného názoru, jak se např. dozvídáme i u Jana Nerudy. Vynikajícího lékaře a ušlechtilého lidumila profesora Alberta, jenž byl ve Vídni coby vlivná osobnost také důležitý pro českou kulturu, pronásledovala v roli překladatele a antologisty docela smůla. Jeho tlustospisy oděné do pěkného hávu jsou mrtvě narozená dítka. Až na úplné výjimky je jejich obsah pouhým potištěným papírem. A jejich dosah se rovnal nule. Tedy až na to, že snad vídeňský ministerský pan rada Woborzil nebo Kokoschnigg při pohledu na ně zvolal: „Nu, co jich nemá, voni mají už i v Čechách tu poézii, a jak je učená, ta čecháčkovská poézie, nádherně to ten Albert zaonačil, všechno se to rýmuje, s tím se chlapec asi nadřel, to mu budu muset hned pográtulovat!“ Je škoda každého dalšího slova. Mnohem lepší byla příležitostná přebásnění pánů Siegfrieda Kappera a Karla Sabiny. A ještě lepší byly básnické překlady Hankou podvržených rukopisů (V/ácлав.A/lois/.Svoboda, hrabě J/osef/. M/atyáš/. Thun, Moritz Hartmann, Siegfried Kapper). Ale nic z toho nemá žádnou váhu, pokud jde o vsazení české poezie do německé půdy.

První knihou skutečně německých veršů z české poezie je antologie z díla Jaroslava Vrchlického od Friedricha Adlera (Reclam, 1895). Toť skutečně historický milník: kvalifikovaný *německý básník* přetavil české básně do *německých* veršů. A není bezpochyby náhodou, že tento německý básník je zároveň pražským Židem. Neboť téměř všechno, co po tomto činu následuje a má nějakého významu, pochází od pražských německých Židů. K nim dle logiky věci počítáme i německého básníka Camilla Hoffmanna pocházejícího ze středních Čech. Chvályhodné výjimky nalezneme pouze v překladu prózy (Komenského *Labyrinth der Welt* [*Labyrint světa a ráj srdce*] Z/denka/. Baudnika, překlady Chelčického z pera C/arla/. Vogla nebo bohužel jen ojedinělé překlady z díla Šaldova).

Pokud bychom hovořili o dalších překladatelských výkonech v oblasti poezie po Adlerově přebásnění Vrchlického, musíme z pragmaticky-historického důvodu zmínit především neúnavné a plodné, obětavé a vysoce kvalitní působení Otty Picka, jenž přes veskeré vnější nesnáze dal dohromady celou knižnici tištěných překladů z češtiny.

Ze stále většího počtu překladové literatury v uplynulém desetiletí – např. jde o německá uvádění českých dramát a oper, antologii lyriky od Weiskopfa z minulého roku, nové vydání Adlerova překladu Vrchlického, oba Fuchsovy svazky vyšlé letos,

uvedení her bratří Čapků či F. Langerera, F. Šrámka a oper Janáčkových - mnozí usuzují na rostoucí zájem Německa o výtvořiny českého umění. To je ohromný omyl: německá kultura se dnes chová vůči všem *pozitivním* manifestacím české kultury a českého ducha pasivně a odmítavě jako nikdy dříve (a když už ne zrovna odmítavě, tak určitě pasivně a bez zájmu se k nim staví i zbytek evropské kultury, což nemá být ničím proti Čechům, mnohem více to ukazuje, že vytvoření něčeho jako „Evropa“ na podstatnějším než jen geografickém základu bude ještě trvat dlouho). A pokud nejlepší německá nakladatelství (Kurt Wolff, Insel-Verlag, Malik-Verlag) i přes tato protivenství vydávají díla české poezie, tak to je jednou díky známým jménům, která je zaštiťují (např. Hugo von Hofmannsthal), jindy to lze přičíst železné vůli překladatele, jehož vytrvalosti můžeme vděčit za to, že bolestně dlouhá cesta od psacího stolu až do tiskárny je opravdu úspěšná. A když přese všechno řečené uvádějí německé scény česká dramata, je za to třeba poděkovat neutuchajícímu úsilí Otty Picka (jakož i naději ředitelů divadel na zisk). Když se přesto hraje Janáček, je to plod skvostné propagátorské činnosti pana Maxe Broda, který již dlouhé roky užívá váhu svého akreditovaného spisovatelského jména pro dobrou věc (přičemž i zde přirozeně hrají roli jistá očekávání pánů ředitelů).

Podstatným zjištěním tedy je: překládání z češtiny je záležitostí *umění* teprve až od výkonů Friedricha Adlera, a tedy až od tohoto momentu má jistý efekt. Všechno, co bylo dosud vykonáno (s již výše zmíněnými výjimkami), je věcí několika málo německo-židovských básníků z Prahy, kteří spatřují v tomto svém prostředkování bohubibý úkol kulturní, a vedle toho - vědomě či nevědomě - i niternou nutnost a potřebu.

Přeložil Lukáš Motyčka

www.ipsl.cz